

СРЕДЊОШКОЛЦИ, КЊИГЕ И ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Јелена Познановић, школски библиотекар

Електротехничка и грађевинска школа „Никола Тесла“, Зрењанин

и-мејл: jelap22@gmail.com

Сажетак: Рад¹ приказује однос средњошколаца према књизи, читању и информационим технологијама. Притом се узима у обзир утицај времена и окружења на развој тог односа од најранијег узраста детета. Приказани су резултати анонимне анкете спроведене међу ученицима трећег и четвртог разреда ЕГШ „Никола Тесла“ у Зрењанину. Циљ истраживања био је да се добије реална слика о интересовањима и ставовима ученика према читању и информационим технологијама, али и о ученичким интересовањима када су у питању ваннаставне активности. На основу добијених резултата, сагледавају се могућности којима располажемо да бисмо ове кориснике привукли у библиотеку и подстакли на читање.

Кључне речи: средњошколци, књига, читање, информационе технологије, школска библиотека, привлачење корисника

1.1. Утицај и став породице

Пре него што размотримо какав је однос средњошколаца према књизи, треба размотрити како се тај однос развија од најранијег узраста деце. Као резултат једног ранијег истраживања спроведеног међу средњошколцима евидентиран је податак да је велики проценат ученика изјавио да су им родитељи у најранијем узрасту читали књиге. То се може објаснити чињеницом да у најмлађем узрасту деца већину времена проводе

¹ Рад је представљен на састанку чланова свих актива библиотекара Средњобанатског округа.

код куће, са родитељима, који након својих обавеза могу слободно време квалитетно да проводе са својом децом, самим тим и да им читају бајке, песме, приче, односно, да код њих развијају љубав према књизи.

Са почетком школских обавеза ситуација се драстично мења. Рекли бисмо: школа је дечија обавеза. Јесте, али са сигурношћу се може рећи да се поласком детета у школу и обавезе родитеља вишеструко повећавају. То више није „само“ њихов посао, набавка и кућни послови, већ и свакодневне провере домаћих задатака, пружање помоћи и подршке приликом учења. Школски програми су лоши и сувише оптерећујући. Податак о наставном плану и програму за српски језик и математику у основној школи довољан је пример за то. Наиме, наставним планом за ове предмете, од 180 планираних часова у току школске године, готово 150 је предвиђено за обраду новог градива. Шта то значи? Да је вежбање и евентуално објашњавање онога што је у школи остало нејасно препуштено родитељима или самој деци.

Не сме се заборавити ни чињеница да није занемарљив број родитеља који су веома амбициозни када су њихова деца у питању. Они сматрају да дете, поред тога што ће бити одличан ђак, мора знати бар један светски језик и, наравно, мора бити успешно бар у неком спорту. То за дете подразумева додатне обавезе и оптерећење, а за родитеља „таксирање“ деце на додатне активности. Као резултат овога, скраћује се већ прекратко слободно време и ученика и родитеља.

Имајући све ово у виду, можемо рећи да је неоспорна чињеница да родитељи данас немају ни времена ни стрпљења да децу усмеравају према књизи и читању. Књига престаје да буде забава, постаје обавеза и као таква добија статус нечега са чиме се жели што пре завршити.

1.2. Утицај времена и окружења

Живимо у брзом времену, времену огромног утицаја електронских медија. Интернет, укључујући и друштвене мреже и други облици савремених технологија пружају неисцрпне могућности. Тинејџери су управо узрасна група која је под највећим утицајем технолошких иновација. Међутим, оно што је данашњим средњошколцима примамљиво, када су у питању савремене технологије, јесте провођење слободног времена

не само због забаве, већ и због тога што је присуство на друштвеним мрежама, четовање и нетовање оно што је тренутно „ин“. Наравно, сваком детету у том узрасту веома је важно да буде прихваћено у друштву.

Осим за забаву, ђаци користе интернет и у образовне сврхе, али са циљем да добију што бржу и краћу информацију. Они, у овом случају, теже избегавању листања и читања књиге. Све ово доводи до тога да средњошколци књигу доживљавају као обавезу, а читање као губљење времена. Из генерације у генерацију смањује се број ученика који самоиницијативно долазе у библиотеку да би пронашли књигу уз коју ће се разонодити и која ће их емотивно дотаћи.

1.3. Резултати и анализа истраживања

Да би слика у вези са интересовањима и ставовима ученика према читању и коришћењу интернета била реалнија, међу ученицима ЕГШ „Никола Тесла“ у Зрењанину спроведена је анонимна анкета која је обухватила 50 ученика трећег и четвртог разреда (43 момка и 7 девојака). Анкета је спроведена новембра 2014. године.

Циљ овог истраживања био је да се утврди:

- шта има највећи утицај на ученике када се одлучују коју ће књигу читати;
- које жанрове најрадије читају;
- која им је омиљена књига;
- које ваннаставне активности их привлаче, а могле би се реализовати у школској библиотеци;
- за шта најчешће користе интернет;
- да ли сматрају да су довољно оспособљени за коришћење електронских извора информација за потребе образовања;
- у којој мери је фонд школске библиотеке задовољавао њихове потребе.

1. питање: Шта од наведеног има највећи утицај када одлучујеш коју ћеш књигу узети?

Питање о одлучујућем утицају на избор литературе коју ће ученици читати посматрано је са два аспекта. Први аспект односи се на садржај, обим и изглед књиге.

Резлтати су показали да на велики проценат ученика садржај књиге има највећи утицај приликом избора литературе. Са далеко мањим процентом на њих утичу корице, илустрације, обим и очуваност књиге. Резултати анкете приказани су у табели бр. 1.

Табела бр. 1: Шта од наведеног има највећи утицај када одлучујеш коју ћеш књигу узети?

Садржај	74,5%
Корице	9,9%
Илустрације	7,8%
Обим	3,9%
Очуваност књиге	3,9%

Други аспект овог питања односи се на то ко или шта може да заинтересује ученике за неки наслов. Анализирајући одговоре, може се закључити да на њих о овом питању подједнак утицај имају: препоруке друга или другарице, филм или серија и интернет. Доста је мањи проценат оних ученика који књигу узимају по препоруци професора или библиотекара. Овакви резултати могли би се објаснити специфичношћу доба у којем се ученици налазе.

Наиме, као што је већ речено, тинејџерима је веома важно да буду прихваћени у друштву. У овом животном добу они највише осећају генерацијски јаз у односу на своје родитеље и наставнике. Стога не изненађује велики проценат ученика који књигу узимају по препоруци друга или другарице, односно, по препоруци онога ко их, по њиховом мишљењу, најбоље разуме. Већ смо рекли да технолошке иновације имају највећи утицај на тинејџере, па је логично да је тај утицај видљив и на овом пољу. Треба истаћи један одговор који није био понуђен, већ га је ученица сама дописала. Он исказује тежњу припадника овог животног доба да се осамостале, а он гласи: „Сама утичем на то шта ћу читати (нико други) – читам оно што ме највише занима.“ Резултати су приказани у табели бр. 2.

Табела бр. 2: Ко/шта највише утиче на твој избор литературе?

Интернет	30,3%
Препорука друга/другарице	28,5%
Филм/серија	26,7%
Препорука професора	12,5%
Препорука библиотекара	2%

2. питање: Коју врсту романа најрадије читаш?

Једно од питања требало је да нам да информацију о томе који жанрови највише привлаче пажњу ученика ове школе. Највећи проценат ученика одговорио је да најрадије чита обавезну лектуру. Овде се као додатно питање поставља да ли је обавезна лектура најчитанија управо због тога што је обавеза или због тога им се она заиста највише допада. Имајући у виду њихове остале одговоре, стиче се утисак да је одговор на ово питање ипак оно прво. Наиме, међу омиљеним жанровима са подједнаким процентом следе авантуристички и криминалистички романи, а познато је да оваквих романа нема у обавезној лектури за средњу школу. Затим следе историјски романи и у мањем проценту фантастика, хорори и љубавни романи. Ниједан од ученика није се определио за породичне приче. Оно што нас, свакако, не изненађује пријатно јесте чињеница да проценат ученика који уопште не воле да читају није занемарљив. Резултати су приказани у табели бр. 3.

Табела бр. 3: Коју врсту романа најрадије читаш?

Обавезну лектуру	20,77%
Авантуристичке	19,48%
Криминалистичке	18,18%
Историјске	14,28%
Не волим да читам	13%
Фантастику	6,5%
Хороре	3,9%
Љубавне приче	3,9%
Породичне драме	0%

У блиској вези са овим питањем је следеће, које од ученика тражи да наведу омиљену књигу. Поражавајући је податак да чак 30% ученика старости од 16 до 18 година није могло да наведе ниједну књигу која је на њих оставила утисак. Што се тиче осталих одговора, може се рећи да се они, углавном, слажу са оним што су ученици навели као омиљене жанрове. Тако су се међу омиљеним књигама ових ученика нашле следеће: „Господар прстенова“, „Хобит“, „Троја“, „Огњена капија“, „Хари Потер“, „Анђели и демони“, „Инструменти смрти“, „Да Винчијев код“, „Криве су звезде“, „Шапач“, „Шешир професора Косте Вујића“, „Ми деца са станице ЗОО“, а неки су заиста навели лектуре и то: „Сеобе“, „Пакао“, „Хамлет“, „На Дрини ћуприја“ и „Кад су цветале тикве“. На основу искуства, може се рећи да поред ових, ученици радо читају књиге Гијома Мусоа, Тонија Парсонса, Паула Коеља, Саре Десен, Агате Кристи и Марка Видојковића.

3. питање: Који би те од наведених програма у библиотеци занимао?

Наредно питање односило се на ваннаставне активности које би ученици похађали у школској библиотеци. Као и код претходног питања, највећи је проценат оних ученика који су одговорили да нису заинтересовани ни за какав вид ваннаставних активности. Међу осталим ученицима највише је оних које би занимао филмски програм, следи фотографска радионица, затим информатичка, радионица стрипа, док су у мањем проценту ученици заинтересовани за новинарски кутак и драмску радионицу, а само један ученик изразио је жељу да учествује у књижевном клубу. Резултати су приказани у табели бр. 4.

Табела бр. 4: Који би те од наведених програма у библиотеци занимао?

Нисам заинтересован/а за ваннаставне активности	33,7%
Филмски програм	20,6%
Фотографска радионица	12,6%
Информатичка радионица	11,11%
Радионица стрипа	9,5%
Новинарски кутак	6,3%
Драмска радионица	4,7%
Књижевни клуб	1,5%

4. питање: Интернет најчешће користима за...

Наредна два питања односе се на коришћење интернета. Првим смо желели да добијемо одговор у које сврхе ученици најчешће користе интернет. Показало се да су друштвене мреже оно што одузима највише њиховог времена проведеног на интернету, следи проналажење информација на интернету и играње игрица. Када анализирамо одговоре на ово питање, треба напоменути да су видови употребе интернета заступљени у подједнаким процентима. Већина ученика није могла да разлучи на шта им одлази највише времена, па су заокруживали више одговора. Резултати су приказани у табели бр. 5.

Табела бр. 5: Интернет најчешће користима за...

Друштвене мреже	44,2%
Проналажење информација	32,8%
Играње игрица	23%

5. питање: Да ли сматраш да си оспособљен/а за проналажење електронских извора информација које су ти потребне за образовање?

На питање да ли сматрају да су довољно оспособљени за проналажење електронских извора информација које су им потребне за образовање, највећи проценат ученика је одговорио позитивно, далеко мањи је проценат оних који сматрају да су за то делимично оспособљени. Процент оних који сматрају да нису оспособљени за овакав вид учења је готово занемарљив. Резултати су дати у табели бр. 6.

Табела бр. 6: Да ли сматраш да си оспособљен/а за проналажење електронских извора информација које су ти потребне за образовање?

Да	82%
Делимично	16%
Не	2%

6. питање: Да ли у школској библиотеци можеш да пронађеш књиге које те занимају?

Последње питање имало је циљ да покаже у којој мери је школска библиотека успевала да задовољи њихове потребе и интересовања за књигом. Управо због овог питања анкету су радили ученици трећег и четвртог разреда, будући да су дуже користили услуге библиотеке школе коју похађају. Показало се да су ученици углавном задовољни оним што им библиотека пружа. Резултати су приказани у табели бр. 7.

Табела бр. 7: Да ли у школској библиотеци можеш да пронађеш књиге које те занимају?

Увек	40%
Често	42%
Ретко	12%
Никад	6%

1.4. Развијање позитивног става према читању

Имајући у виду овакву ситуацију, треба схватити да одговорност за развијање позитивног става према читању остаје на нама, као и на учитељима и наставницима, који треба да раде не само на разумевању прочитаног текста, већ и на развијању љубави према књизи. А ми, библиотекари, морамо стално имати на уму да се наш посао не сме завршити издавањем тражене књиге. Оно што ми треба да пружимо кориснику је пријатан осећај, топлина. У корисницима треба пробудити жељу и интересовање да чешће долазе и дуже остају у библиотеци. Треба пронаћи начин да се деца уведу у свет књига које су блиске њиховим интересовањима. Не одбацивати кориснике због непрочитане књиге, већ им пружити подршку и помоћ у проналажењу онога што одговара њиховим тренутним интересовањима. Притом треба водити рачуна да су у том животном раздобљу њихова интересовања подложна честим променама због специфичности њиховог психичког и емоционалног развоја.

Раније је споменута чињеница да су тинејџери узрасна група која је под највећим утицајем технолошких иновација. Не сме се заборавити чињеница да технолошке иновације и оно што нам оне доносе није искључиво негативно. Напротив, могућности које нам оне пружају су огромне. Потребно је да ми будемо довољно мудри и вешти да то искористимо како бисмо привукли кориснике.

На који начин? Искористити резултате анкете. Будући да су ученици показали интересовање за филм, фотографију, стрип или информатику, треба пронаћи начин да се ова њихова интересовања повежу са школском библиотеком.

Ученике ЕГШ „Никола Тесла“ највише привлачи филмски програм у библиотеци. Оно што библиотека може да им пружи у вези с тим јесте организовање филмских вечери. Филмови који би деца гледала требало би да буду екранизована књижевна дела (која не спадају у обавезну лектуру). На овај начин они се могу заинтересовати да, након погледаног филма, прочитају књигу, а било би веома добро када би ђаци ту књигу могли да добију у школској библиотеци. Не треба заборавити чињеницу да је чак 26,7% ученика изјавило да је на њихов избор књиге утицао управо филм или серија.

Један од могућих пројеката био би организовање такмичења на нивоу школе. С обзиром на то да су ученици подједнака интересовања показали за фотографску, информатичку и радионицу стрипа, оваква такмичења би се могла организовати више пута годишње. На фотографском такмичењу победио би ученик чија би фотографија на најмаштовитији начин привукла друге кориснике у библиотеку.

У оквиру информатичког дела могло би се осмислити и више конкурса: за најбољи лого школе, за најбољи кратак филм о школској библиотеци, за набољу анимацију о школској библиотеци, за најбољу презентацију библиотеке.

Такмичење у вези са стрипом би се могло врло лепо повезати са неком књигом. Сав овај материјал може се користити не само за промоцију читања и библиотеке, већ и за промоцију читаве школе.

На крају треба рећи да овакве и сличне активности не би биле привлачне само за ученике школе у којој се тренутно налазимо, већ за младе кориснике уопште. Оно што могу да кажем на основу својих ранијих искустава је чињеница да свака активност која подразумева искорак из свакодневног монотоног „окретања точка“, привлачи кориснике у библиотеку. Повећање броја заинтересованих корисника можда и неће бити драстично,

али морамо бити свесни чињенице да је сваки нови корисник у коме смо пробудили љубав према књизи веома важан.